

2. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες &
Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

ΘΕ 5: ΗΘΙΚΗ

(ΘΕ 5.1 Βιοηθική, 5.2 Έρωτας, 5.3 Ζωή, 5.4 Συγχώρηση, 5.5 Ετερότητα)

5.1 ΒΙΟΗΘΙΚΗ (1^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
Οι μαθητές/ μαθήτριες να: <ul style="list-style-type: none">- αναγνωρίζουν τη σχέση των βιοηθικών ζητημάτων με τη θρησκεία,- διακρίνουν προσεγγίσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε βιοηθικά ζητήματα,- δίνουν παραδείγματα διαφορετικών προσεγγίσεων των ζητημάτων βιοηθικής στις θρησκείες.	<ul style="list-style-type: none">- Σύνδεση βιοηθικών ζητημάτων και θρησκείας.- Παρουσίαση της χριστιανικής θεώρησης και άλλων θρησκευτικών προσεγγίσεων σε διλήμματα βιοηθικής.- Διατύπωση επιχειρημάτων με θρησκευτικά κριτήρια σε συγκεκριμένα θέματα βιοηθικής.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **διερευνητική** μέθοδος σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Παρουσιάζοντας:

Βιοηθικά διλήμματα από την επικαιρότητα.

- «Ιδεοθύελλα»: Δίνεται η φράση «βιοηθικά διλήμματα». Οι μαθητές/μαθήτριες αναφέρουν παραδείγματα βιοηθικών διλημάτων από την επικαιρότητα (π.χ. δανεική μητρότητα, προγεννητικός έλεγχος, άμβλωση, καταστροφή πλεοναζόντων κατεψυγμένων εμβρύων από την παρεμβατική γονιμοποίηση). Καταγράφονται στον πίνακα και ομαδοποιούνται.
- Εναλλακτικά:
«Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: Αναφέρεται ένα περιστατικό βιοηθικού διλήματος από την επικαιρότητα (ή προβάλλεται σχετικό βίντεο μικρής διάρκειας). Οι μαθητές/μαθήτριες επιχειρούν να δώσουν έναν ορισμό για τα «βιοηθικά διλήμματα».

Εφαρμόζοντας:

Η πολυπλοκότητα των βιοηθικών ζητημάτων.

- «Ομαδοσυνεργασία - Πέντε π και ένα γ»: Δίνεται ένα περιστατικό (δημοσιευμένο στον τύπο/ διαδίκτυο ή κατασκευασμένο από τον εκπαιδευτικό) που εμπεριέχει κάποιο βιοηθικό δίλημμα (Χατζηνικολάου, 2008, ή Φανάρας, 2013). Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες προσπαθούν να διακρίνουν τα αίτια και τα κίνητρα στις επιλογές του κεντρικού προσώπου.
- Εναλλακτικά:

«Ρόλος στον τοίχο»: Τίθεται ένα συγκεκριμένο βιοηθικό δίλημμα (π.χ. η απόφαση μιας εγκύου να προβεί σε άμβλωση μετά από προγεννητικό έλεγχο, όπου διαπιστώθηκε μία ανίατη ασθένεια στο έμβρυο). Μέσα στο περίγραμμα οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά της. Έξω από το περίγραμμα γράφουν τις σκέψεις του κοινωνικού της περίγυρου ή τις δικές τους σκέψεις. Γίνεται σε κάθε περίπτωση αναστοχασμός με βάση τα γραφόμενα.

Διερευνώντας:

Προσεγγίσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων σε βιοηθικά ζητήματα.

- «Ομαδοσυνεργασία - Υπέρ και κατά»: Δίνεται κείμενο με θέσεις θρησκειών σε ζητήματα βιοηθικής (Φανάρας, 2001). Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες καλούνται να συντάξουν επιχειρήματα υπέρ ή κατά της άποψης των κειμένων. Οι υπεύθυνοι/υπεύθυνες τα παρουσιάζουν στην ολομέλεια, η οποία έχει τον τελικό λόγο.
- Εναλλακτικά:
«Ομαδοσυνεργασία – Μελέτη περίπτωσης»: Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες. Η κάθε ομάδα «εκπροσωπεί» την Ορθόδοξη Εκκλησία, ένα χριστιανικό δόγμα ή μια θρησκεία. Σε κάθε ομάδα δίνεται κείμενο για βιοηθικά ζητήματα με τις αντίστοιχες θέσεις των δογμάτων ή των θρησκειών (Ζιάκα, Φανάρας, 2001). Στη συνέχεια, προβάλλεται μικρής διάρκειας βίντεο ή διαβάζεται μία περίπτωση βιοηθικού διλήμματος (δημοσιευμένο στον τύπο/ διαδίκτυο ή κατασκευασμένο από τον εκπαιδευτικό). Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να παρουσιάσει σύντομα στην ολομέλεια τον τρόπο αντιμετώπισης του συγκεκριμένου διλήμματος από το δόγμα ή τη θρησκεία που «εκπροσωπεί».

Αναπλαισιώνοντας:

Θεολογικά επιχειρήματα σε συγκεκριμένα θέματα βιοηθικής.

- «Σύνταξη επιστολής»: Οι μαθητές/μαθήτριες στον ρόλο ενός θεολόγου ή ιερέα γράφουν μία επιστολή με θεολογικά επιχειρήματα προς ένα πρόσωπο που αντιμετωπίζει συγκεκριμένο βιοηθικό δίλημμα που ορίζεται από τον/την εκπαιδευτικό ή τους μαθητές/τις μαθήτριες. Βοηθητικά δίνονται κείμενα με θεολογική επιχειρηματολογία (π.χ. Sandel, 2011).
- Εναλλακτικά:
«Στοχασμός για ερωτήματα»: Τίθεται συγκεκριμένο βιοηθικό δίλημμα με τη μορφή ερωτήματος (π.χ. είναι θεμιτή η παρένθετη μητρότητα για έναν χριστιανό;). Οι μαθητές/μαθήτριες στοχάζονται, σημειώνουν τις σκέψεις τους και στη συνέχεια μελετούν κείμενα με θεολογικά επιχειρήματα (π.χ. Σταυρόπουλος, 2002, ή Φανάρας, 2013). Ακολουθεί συζήτηση με επιχειρήματα.

Αξιολογώντας:

Προσωπικές κρίσεις στις θέσεις του Χριστιανισμού και των θρησκειών σε θέματα βιοηθικής.

- «Θετικό-αρνητικό»: Διαβάζονται μια σειρά προτάσεων με θέσεις των θρησκειών σε θέματα βιοηθικής (π.χ. «Η Ορθόδοξη Εκκλησία επιτρέπει υπό προϋποθέσεις τις τεχνικές της παρεμβατικής γονιμοποίησης για την αντιμετώπιση της ατεκνίας των συζύγων (εντός γάμου)», «Σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη στο Ισλάμ, η

παρένθετη μητρότητα απορρίπτεται ως τρόπος αντιμετώπισης της ατεκνίας/στειρότητας», «Η ιουδαϊκή θρησκεία αποδοκιμάζει την άμβλωση εκτός αν συντρέχουν ιατρικοί ή άλλοι σοβαροί λόγοι» κοκ.) και οι μαθητές/μαθήτριες παίρνουν θέση μεταξύ του δίπολου (θετικό-αρνητικό) εκφράζοντας τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους και δικαιολογώντας τη θέση τους.

- Εναλλακτικά:
«Σχολιασμός επιχειρημάτων»: Δίνεται στους μαθητές/στις μαθήτριες δίστηλο φύλλο χαρτιού, όπου στα αριστερά αναγράφονται οι θέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας για κάποιο ζήτημα βιοηθικής. Στο δεξιό μέρος οι μαθητές/μαθήτριες εκφράζουν δικαιολογώντας τις απόψεις τους.

Προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
Ψηφιακό Σχολείο / Σχολικό Βιβλίο (μη εμπλουτισμένο):
Γ΄ Λυκείου, ΔΕ 13, 14, 16: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4009/>
- Κείμενα της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος (<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/bioethics/bioethics.htm>).
- Ιστοσελίδες που προτείνονται:
www.bioethics.gr (Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής),
www.bioethics.org.gr (Κέντρο Βιοϊατρικής, Ηθικής και Δεοντολογίας).
- Sandel, M. (2011). *Ενάντια στην τελειότητα: η ηθική στην εποχή της Γενετικής Μηχανικής*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ. 128.
- Ζιάκα, Α. *Ευθανασία, θρησκείες και πολιτισμοί*, διατίθεται στο:
<http://users.auth.gr/ziaka/pdf/euthanasia.pdf>
- Σταυρόπουλος, Α. (2002). *Βιοηθική και ιατρική πράξη: θεολογική προσέγγιση*, σσ. 239-252, στο : <http://helios-eie.ekt.gr/EIE/bitstream/10442/439/1/M01.026.12.pdf>
- Φανάρας, Β. (2001). Η θεώρηση της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής υπό το πρίσμα ετεροδόξων χριστιανικών ομολογιών και άλλων μονοθεϊστικών θρησκειών. *Θεολογία*, ΟΒ΄ (72) (τ. 2), σσ. 663-682, στο <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>
- Φανάρας, Β. (2013). Βιοηθικός προβληματισμός στο σχολείο. *Ανάλεκτα Πεμπτούσιας*, 13 (Αύγουστος 2013), σσ. 5-7,
<http://www.pemptousia.gr/2013/07/o-vioithikos-provlimatismos-sto-schole/> και <http://www.pemptousia.gr/2013/07/o-vioithikos-provlimatismos-sto-schole-2>.
- Χατζηνικολάου, Νικόλαος, Μητρ. Μεσογαίας (2008). *Περί Βιοηθικής και σύγχρονου τρόπου ζωής*, διαθέσιμο στο:
http://www.imml.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=99:7-2008&catid=21:2012-01-29-11-12-32

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

- Κείμενα επιστημόνων πάνω στα ζητήματα βιοηθικής που προτείνονται:
 1. Engelhardt, T.H. (2001). Μια Ορθόδοξη προσέγγιση της βιοηθικής. Στο Walker, A. & Καρράς, Κ. (Επιμ.). *Ζωντανή Ορθοδοξία στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Εστία.
 2. Αφιέρωμα: Βιοτεχνολογία και Βιοηθική. (2001). *Ίνδικτος*, τ. 14.
 3. Κεσελόπουλος, Αν. (2003). *Εκ του θανάτου εις την ζωήν. Θεολογική προσέγγιση στις προκλήσεις της Βιοηθικής*. Θεσσαλονίκη: Π. Πουρναράς.
 4. Κόιος, Ν. (2007). *Βιοηθική. Συνοδικά κείμενα Ορθοδόξων Εκκλησιών*. Αθήνα: Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας.
 5. Μπέκος, Ι. (2010). Ποια ηθική; Ποια Ιστορία; (Η αφήγηση της Θείας Λειτουργίας και η μεταβολή του ανθρώπου), Αθήνα: εν πλώ.Φαλάτσι, Ο. (1975). *Γράμμα σ' ένα παιδί που δεν γεννήθηκε ποτέ*. Αθήνα: Λιβάνης-Νέα Σύνορα: <http://www.24grammata.com/wp-content/uploads/2011/07/O.-Falacci-Gramma-se-ena-paidi.pdf>
 6. Φανάρας, Β. (2005), Η βιοϊατρική στα όρια της [θνητής] ανθρώπινης ύπαρξης ή ο [α-θάνατος] άνθρωπος στα όρια της βιοϊατρικής, *Σύναξη*, τχ. 96, σσ. 72-76.
 7. Φανάρας, Β. (2014). «Μεταμοσχεύσεις: η θεολογική συζήτηση τα τελευταία τριάντα χρόνια», *Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος "Σπουδές στην Ορθόδοξη θεολογία"*, τόμος Δ, Πάτρα: ΕΑΠ.
 8. Χατζηνικολάου, Ν., Μητρ. Μεσογαίας και Λαυρεωτικής (2014). Βιοηθικά διλήμματα και ποιμαντικοί προβληματισμοί για την αρχή της ζωής. (Όμιλία στην Τακτική Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 9 Ὀκτωβρίου 2014), στο <http://www.pemptousia.gr/2014/10/vioithika-dilimmata-ke-pimantiki-p>.
- Πολλά άρθρα για βιοηθικά ζητήματα (και θέσεις θρησκειών γι' αυτά) στην ιστοσελίδα του περιοδικού *Πεμπτουσία*: <http://www.pemptousia.gr/category/%CF%80%CE%B5%CE%BC%CF%80%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1/pemptousia-articles/religion/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%B7%CE%B8%CE%B9%CE%BA%CE%AE-religion/?cat=1907&page=1>.

5.2 ΕΡΩΤΑΣ (2^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - εκτιμούν τις θέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τον έρωτα, τη σεξουαλικότητα, και τις σχέσεις των φύλων, - αξιολογούν με θρησκευτικά κριτήρια τις αντιλήψεις για τον έρωτα, τις σχέσεις των φύλων και τον γάμο στον σύγχρονο 	<ul style="list-style-type: none"> - Παρουσίαση των θέσεων της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τον έρωτα, τη σεξουαλικότητα και τις σχέσεις των δύο φύλων και τον γάμο. - Αξιολόγηση με θρησκευτικά κριτήρια των αντιλήψεων για τον έρωτα, τη σεξουαλικότητα και τις σχέσεις των δύο φύλων στον σύγχρονο κόσμο.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **διερευνητική** μέθοδος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Παρουσιάζοντας:

Νέοι/Νέες και έρωτας.

- «Ακούγοντας: Δύο επί δύο (παραλλαγή του «Δέκα επί δύο»)»: Οι μαθητές/μαθήτριες ακούν δύο φορές ένα τραγούδι για τον έρωτα, επιλεγμένο από τον/την εκπαιδευτικό. Την πρώτη φορά σημειώνουν δύο λέξεις-σκέψεις που απαντούν στο ερώτημα: Τι σκέψεις για τον έρωτα κάνεις με αφορμή το τραγούδι που άκουσες; Τη δεύτερη φορά προσθέτουν άλλες δύο λέξεις-σκέψεις. Ακολουθεί ανακοίνωση στην ολομέλεια, καταγραφή στον πίνακα και πολύ σύντομος σχολιασμός.
- Εναλλακτικά:
«Ιδεοθύελλα» με τις λέξεις «έρωτας» και «σεξουαλικότητα»: Ο/Η εκπαιδευτικός τις γράφει στον πίνακα μαζί με τις απαντήσεις των μαθητών/μαθητριών. Στη συνέχεια, με τη βοήθειά τους τις ομαδοποιεί.

Εφαρμόζοντας:

Χριστιανική πίστη και ερωτική σχέση: ζητήματα και προκλήσεις.

- «Ομαδοσυνεργασία- Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: Η ολομέλεια των μαθητών/μαθητριών αποφασίζει για δύο ζητήματα που μπορεί να προκύψουν σε μια ερωτική σχέση (όπως, απιστία, καταπίεση). Οι μαθητές/μαθήτριες επιλέγουν ένα από τα δύο, μελετούν κείμενα του Χριστιανισμού για το θέμα αυτό, και το συζητούν σύντομα. Ερωτήματα που τίθενται για τη συζήτηση μπορεί να είναι π.χ. τι απαντούν τα δύο θρησκευόμενα σε ποικίλα ζητήματα που ανακύπτουν στη σχέση; Τι θεωρούν ότι κρατάει μια σχέση ισχυρή; Τέλος, ανακοινώνουν στην ολομέλεια τις απόψεις τους.
- Εναλλακτικά:
«Ανακριτική καρέκλα»: Με θέμα το ψέμα / τη ζήλια / την καταπίεση στην ερωτική σχέση ένας μαθητής ή μαθήτρια αναλαμβάνει τον ρόλο του/της συντρόφου που λέει ψέματα στον/στην σύντροφό του ή τον/την ζηλεύει ή τον/την καταπιέζει. Οι υπόλοιποι μαθητές/μαθήτριες, αφού μελετήσουν σχετικά κείμενα από τον Χριστιανισμό, χωρίζονται σε ομάδες και κάνουν ερωτήσεις στον/στη «σύντροφο» με θρησκευτική αφετηρία.

Διερευνώντας:

Η θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων για τον έρωτα και τη σχέση των δύο φύλων.

- «Ομαδοσυνεργασία - Επεξεργασία κειμένου με καθοδηγητικές ερωτήσεις». Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες ερευνούν α) τη θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τη σχέση των δύο φύλων, τον έρωτα, τη σεξουαλικότητα και τον γάμο, β) τις αντιλήψεις θρησκειών για τον έρωτα, τη σεξουαλικότητα, τις σχέσεις των δύο φύλων και τον γάμο.

Κείμενα που προτείνονται:

1. Αποσπάσματα από το *Άσμα Ασμάτων* (π.χ. 1, 2-4· 3, 1-5· 4, 1-4. 7· 6, 8-9· 7, 11-13· 8, 5β-7).
2. Κείμενα αγίου Ι. Χρυσόστομου για τον έρωτα.
3. Κείμενα συγχρόνων θεολόγων-διανοητών (π.χ. Χρ. Γιανναράς, Ν. Μπερντιάεφ, Ηλ. Βουλγαράκης, π. Φιλ. Φάρος, Χρ. Σταμούλης).
4. Απόσπασμα από την Ακολουθία του Γάμου (Εφεσ 5, 20-33) και κείμενα για τους συμβολισμούς της.
5. Σχέσεις δύο φύλων Α Πε 3, 1-7 και Γαλ 3, 28 και Δημιουργία της γυναίκας (Γεν 1, 27. 2, 18. 2, 23-24)..
6. Κείμενα με θέμα τη γυναίκα στο Ισλάμ (Γιαννουλάτος, 2004, Ζιάκας, 2003) (ή σε άλλη θρησκεία).

Οι μαθητές/μαθήτριες σε ολομέλεια παρουσιάζουν και συζητούν τα πορίσματα της μελέτης τους.

- Εναλλακτικά:

«Ομαδοσυνεργασία – Εννοιολογικός χάρτης»: Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες, αφού μελετήσουν τα κείμενα που παρατίθενται πιο πάνω, δημιουργούν έναν εννοιολογικό χάρτη με τις λέξεις: άνδρας, γυναίκα, σχέσεις δύο φύλων, έρωτας, σεξουαλικότητα, γάμος στον Χριστιανισμό.

Αναπλαισιώνοντας:

Θρησκευτική θεώρηση περιπτώσεων σχετικά με τον έρωτα, τις σχέσεις των φύλων και τον γάμο στη σύγχρονη εποχή.

- «Αντιγνωμίες»: Οι μαθητές/μαθήτριες χωρισμένοι σε δύο ομάδες συζητούν για την εναλλαγή συντρόφων πριν τον γάμο/τους μικτούς γάμους στην Ελλάδα. Κάθε ομάδα υποστηρίζει την άποψή της με επιχειρήματα.
- Εναλλακτικά:
«Σύνταξη επιστολής»: Ένα ερωτευμένο ζευγάρι που αποφασίζει να επισημοποιήσει τη σχέση του διαβάζει τις συμβουλές του κοινωνικού περίγυρου. Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να συντάξει μία επιστολή προς το ζευγάρι επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά του γάμου του.

Αξιολογώντας:

Έρωτας και σχέση των δύο φύλων με θρησκευτικά κριτήρια.

- «Σύνταξη δίστηλου κειμένου με ομαδοσυνεργασία» σχετικά με τις βασικές θέσεις του Χριστιανισμού και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων (π.χ. Ισλάμ) για τον έρωτα, και τις σχέσεις των φύλων, με βάση τις πηγές που έχουν μελετήσει. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει ένα θέμα.
- Εναλλακτικά:
«Επ' αυτού θα είχα να πω»: Με βάση τις πηγές που έχουν μελετήσει, οι μαθητές/μαθήτριες εκφράζουν γνώμες και τοποθετήσεις στο θέμα: «Διαφορετικές θρησκείες, διαφορετικές κοινωνίες, διαφορετικές αντιλήψεις για τον έρωτα: πρόβλημα ή πρόκληση;».

Προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:

α) Ψηφιακό Σχολείο / Διαδραστικά Βιβλία Μαθητή/Μαθήτριας:

1. Α΄ Λυκείου ΔΕ 25: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3350/> (σ. 142-143).
2. Γ΄ Λυκείου ΔΕ 11: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4008/>

β) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:

1. Κουίζ (αντιστοίχιση): Οι συμβολισμοί του Μυστηρίου του Γάμου:
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8620>
2. Παρουσίαση: Ο συμβολισμός των τελουμένων στο Μυστήριο του Γάμου:
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8736>
3. Βίντεο:
 - α. Τα δακτυλίδια στον Γάμο:
http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3350/Extras/Html/kef2_en25_daxtylidia_2011_popup.htm
 - β. Μυστήριο του Γάμου (στέφανα):
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7658?locale=el>
 - γ. Μυστήριο του γάμου «Ησαΐα χόρευε...»:
http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3350/Extras/Html/kef2_en25_pothrio_2011_popup.htm

- Ασμ 1, 2-4. 3, 1-5. 7, 11-13. 8, 5β-7.
- Γεν 1, 27. 2, 18. 2, 23-24. 3, 12.
- Α Πε 3, 1-7 (ιδιαίτερα στ. 7: «συγκληρονόμοι χάριτος ζωής»).
- Γαλ 3, 28.
- Χρυσόστομος Ι., *Ομιλία Β΄, Εἰς Κολοσσαεῖς*. ΕΠΕ, τόμ. 22, σσ. 342, 344, 388 (για τον έρωτα), στο έργο: Φάρος, Φ., Κοφινάς, Στ. (1995³). *Συζυγία*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 132-133.
- Χρυσόστομος Ι., PG 52, 404A-411B (βάσει της μτφρ. Ελ. Μάινα). Στο *Σύναξη 2* (1982), σσ. 4-7 : <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4005/> (σχολικό βιβλίο Γ΄ Λυκείου, Εισαγωγή, σ. 10-12)
- – Ειδική Συνοδική Επιτροπή Λειτουργικής Αναγεννήσεως (2004). *Ο Γάμος στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Πρακτικά Δ΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου*. Αθήνα: Κλάδος Εκδόσεων Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.
- Dervish Abu Bekr (2013). *Χίλιες και Μια νύχτες*. Αθήνα: schooltime.gr (με βάση την έκδοση του Σαλίβερου 1921). Τόμ. Α΄. Στο http://www.schooltime.gr/wp-content/uploads/2013/06/arabian-nights_tom-a_paramithia-tis-halimas_www.schooltime.gr_.pdf.
- Γιάγκου, Β. (2006). *Πίσω από τον έρωτα. Ο φόβος της αυτοπαράδοσης*. Θεσσαλονίκη: εφημ. «Μακεδονία της Κυριακής» (7.5.2006): <http://oodegr.co/oode/koinwnia/oikogeneia/erws1.htm>
- Γιαννουλάτος, Αν. (2004). *Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 245.
- Ζιάκας, Γρ. (2003). *Ισλάμ. Θρησκεία και Πολιτεία*. Θεσσαλονίκη: Κορηλία Σφακιανάκη, σ. 82εξ.
- Ζιάκας, Γρ. (2003). *Γυναίκα και οικογένεια στην παύλεια θεολογία και την ισλαμική κοινωνία*. Στο Ι. Μ. Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας. *Η γυναίκα κατά τον Απόστολο Παύλο. Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου (Βέροια, 26-28*

- Ιουνίου 2003) (σσ. 159-170). Βέροια. Θεοτόκης Κ. (1986). *Η ιστορία της Σακούνταλας κατά το Μαχαβάρατα*. Αθήνα: Κείμενα.
- Μπεν, Άφρα (2008). *Ορουκό ή ο Σκλάβος Πρίγκιπας*. Μτφρ. Γ. Κονδύλης. Αθήνα: Μαΐστρος.
 - Νταμπούρ, Ιμπρ. Χαλ. (1990). *Γάμος και Οικογένεια κατά το Ισλάμ*. Διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.
 - Τραγούδια με θέμα τον έρωτα (ενδεικτικά και ανάλογα με τις μουσικές προτιμήσεις των μαθητών):
 1. Κατσιμίχας Χ. και Π.: *Ανόητες αγάπες*.
 2. Cohen L.: *Dance me to the end of love* (με ελληνικούς υπότιτλους, αν είναι βίντεο).
 3. Σιόλα Στ. και Βελεσιώτου Φ.: *Διόδια*.
 4. Μητροπάνος Δ.: *Αν είσαι πλάι μου*.
 5. Κόμης Χ.: *Αγάπη είναι*.

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Ι. Μ. Δημητριάδος – Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών (2004). *Φύλο και θρησκεία. Η θέση της γυναίκας στην Εκκλησία*. Αθήνα: Ίνδικτος, Κορνάρος, Β., Ερωτόκριτος (αποσπάσματα, από: <http://www.ebooks4greeks.gr>).
2. Βουλγαράκης, Α. Ηλ. (1995). *Αγάπη και γάμος*. Αθήνα: Αρμός, σσ. 76-81 (για τον έρωτα και το σεξ).
3. Γιανναράς, Χρ. (2003). *Σχόλιο στο Άσμα Ασμάτων* (κεφάλαια «Modulatio» και «Comma»). Αθήνα: Δόμος.
4. Ζιάκα, Αγγ. (2008). Η έννοια του σώματος στο Ισλάμ. Στο Π. Παχής (Επιμ.). *Φιλία και Κοινωνία*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
5. Ζιάκας, Γρ. (1971). *Ο Μυστικός Ποιητής Τζαλαλεντίν Ρούμι*. Θεσσαλονίκη: Π. Πουρναράς.
6. Ζούμας, Ευάγγ. (1993). *Σχεδίασμα παράλληλης βιβλικής και κορανικής ανθρωπολογίας*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 63-78.
7. Καλλιακμάνης, Β. π. (2003). Η υπέρβαση της διακρίσεως των δύο φύλων στη θεολογία του Αποστόλου Παύλου. Στο Ι. Μ. Βερούσιας, Ναούσης και Καμπανίας. *Η γυναίκα κατά τον Απόστολο Παύλο. Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου (Βέροια, 26-28 Ιουνίου 2003)* (σσ. 175- 184). Βέροια.
8. Μπερντιάεφ, Ν. Δ. (1972). Για τη σεξουαλικότητα, τον έρωτα και την αγάπη. Στο Γιανναράς Χρ. κ. ά. *Έρωτας και γάμος* (σσ. 150-155). Αθήνα: Αθηνά.
9. Σαΐξπηρ Ουίλ. (2011). *Ρωμαίος και Ιουλιέτα*. Μτφρ. Ρ. Μουζενίδου, Λ. Παπαδόπουλος. Αθήνα: Δίπτυλον Εντός των τειχών.
10. Σταμούλης, Χρ. . Η συμπλοκή των σωμάτων και η ερωτική συγκρότηση του βίου. Στο ίδιου (Επιμ.) (2014). *Έρωτας και Σεξουαλικότητα*. Αθήνα: Αρμός, σ. 149-190.
11. Σταμούλης, Χρ. (2009). *Έρωτας και θάνατος, Δοκιμή για έναν πολιτισμό της σάρκωσης*. Αθήνα: Ακρίτας.
12. Σύναξη (1989). *Έρωτας Θεού, Έρωτας ανθρώπων*, τ.32.
13. Σύναξη (2001). *Ανθρώπινη Σεξουαλικότητα*, τ.77.

14. Τσιμπιρίδου, Φ. (Επιμ.) (2007). *Μουσουλμάνες της Ανατολής. Αναπαραστάσεις, πολιτισμικές σημασίες και πολιτικές*. Αθήνα: Κριτική.
15. Φάρος, π. Φ. (2005). *Συγκυρίες και επιλογές. Αυτοβιογραφία*. Αθήνα: Αρμός (σσ. 308-313).

5.3 ΖΩΗ (3^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - διατυπώνουν συλλογισμούς για τη σχέση της ζωής με τον Θεό στον Χριστιανισμό, - αναλύουν πώς οι διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις επηρεάζουν τις απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής. 	<ul style="list-style-type: none"> - Συσχέτιση ζωής με τον Θεό στον Χριστιανισμό. - Αξιολόγηση προτάσεων απάντησης του Χριστιανισμού και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Θέματα σεβασμού ή περιφρόνησης της ζωής.

- «Ιδεοθύελλα» που γίνεται διαδοχικά με τις φράσεις «σεβασμός της ζωής» και «περιφρόνηση της ζωής».
- Εναλλακτικά:
«Κύκλος συνείδησης»: Διαβάζεται μία περίπτωση ευθανασίας (επιλεγμένη ή κατασκευασμένη από τον εκπαιδευτικό) ή προβάλλεται απόσπασμα από σχετική ταινία («Η θάλασσα μέσα μου» και «Million Dollar Baby»). Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες και σχηματίζουν δύο ομόκεντρους κύκλους γύρω του. Όσοι βρίσκονται στον εσωτερικό κύκλο παριστάνουν αυτόν που πρέπει να πάρει την απόφαση για την ευθανασία. Όσοι βρίσκονται στον εξωτερικό κύκλο εκφράζουν τη φωνή της συνείδησής του. Κατόπιν, οι κύκλοι αντιστρέφονται.

Νοηματοδοτώντας:

Θρησκευτικές πεποιθήσεις με διαφορετικές απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής

- «Ιδεοθύελλα» με τη φράση: «τα μεγάλα ερωτήματα της ζωής». Οι απαντήσεις των μαθητών/μαθητριών σημειώνονται στον πίνακα και ομαδοποιούνται (σύμφωνα με το τρίπτυχο: θεολογία, κοσμολογία, ανθρωπολογία). Τίθεται για προβληματισμό και σύντομη συζήτηση το ερώτημα: «Όλες οι θρησκείες δίνουν τις ίδιες απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής;».
- Εναλλακτικά:
«Ομαδοσυνεργασία – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»: Διαβάζεται στην ολομέλεια το ποίημα του Γ. Δροσίνη, «Μήπως» (ή «Τι λοιπόν;»). Οι

μαθητές/μαθήτριες ανά θρανίο προσπαθούν να διατυπώσουν τα βαθύτερα ερωτήματα που θέτει ο ποιητής. Μετά την ανακοίνωση των απαντήσεών τους στην ολομέλεια, προκαλείται σύντομη συζήτηση με θέμα τον ρόλο των θρησκειών στην αναζήτηση από τον άνθρωπο απαντήσεων στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής.

Αναλύοντας:

Οι θέσεις και οι στάσεις του Χριστιανισμού και άλλων θρησκειών για την αξία της ζωής και τη σχέση της ζωής με τον Θεό.

- «Ομαδοσυνεργασία - Μελέτη περίπτωσης». Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες και καθεμία από αυτές μελετά τις θέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ή χριστιανικού δόγματος ή θρησκείας στο θέμα των μεταμοσχεύσεων (Κωστάκης) ή στο θέμα της ευθανασίας (Ζιάκα, 2007).
- Εναλλακτικά:
«Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking)»: Προβάλλεται μια εικόνα για τη δημιουργία του ανθρώπου σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία (π.χ. ψηφιδωτό από τον καθεδρικό ναό του Μονρεάλε της Σικελίας, 12^{ος} αι., ή του Θ. Πουλάκη. *Η πλάση του Αδάμ*, 17^{ος} αι.). Διαβάζονται σε ολομέλεια δύο σύντομα κείμενα για τη σχέση της ζωής με τον Θεό, ένα από την ορθόδοξη παράδοση και ένα π.χ. από μια αφρικανική (θρησκευτική) παράδοση (Γιαννουλάτος, 2004). Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες στοχάζονται πάνω στην εικόνα σύμφωνα με το μοτίβο «ερμηνεία και αιτιολόγηση». Τελικά, τίθεται το ερώτημα: Η θρησκεία μπορεί να καθορίσει τις επιλογές μας ως προς τον σεβασμό της ζωής;

Εφαρμόζοντας:

Κριτήρια για την αντιμετώπιση συγκεκριμένου ζητήματος σεβασμού/περιφρόνησης της ζωής.

- «Πέντε π και ένα γ»: Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες και μελετούν περίπτωση ηθικού διλήμματος που τους δίνεται σχετικά με τη ζωή ή το θάνατο (π.χ. μεταμόσχευση οργάνου, Χατζηνικολάου, 2009) με βάση ερωτήματα του μοτίβου «πέντε π και ένα γ». Η μία από τις ερωτήσεις θα αφορά τα κριτήρια (π.χ. ποια είναι τα κριτήρια που οδηγούν στη ή απαγορεύουν τη μεταμόσχευση).
[ή, αν υπάρχει Παράρτημα του Ε.Ο.Μ. στην πόλη όπου βρίσκεται το σχολείο:
«Ερωτήσεις προς ειδικούς»: Προσκαλείται το Παράρτημα του Εθνικού Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων (Ε.Ο.Μ.) της περιοχής του σχολείου. Οι μαθητές/μαθήτριες κάνουν ερωτήσεις (προετοιμασμένες ή αυθόρμητες) πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα για τις μεταμοσχεύσεις εστιάζοντας στα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία πραγματοποιείται μία μεταμόσχευση].
- Εναλλακτικά:
«Παιχνίδι ρόλων»: Ένας μαθητής ή μαθήτρια παριστάνει έναν τετραπληγικό/μία παραπληγική που εκφράζει σκέψεις για τη ζωή του/της. Οι υπόλοιποι μαθητές/μαθήτριες σε διάφορους ρόλους (γονέων, συζύγου, παιδιών, φίλων, γιατρών) του/της λένε τις απόψεις τους. Στο τέλος, προκαλείται συζήτηση με θέμα τα κριτήρια που οδηγούν τον τετραπληγικό/την τετραπληγική στην όποια απόφασή του/της.
Αν υπάρχει δυνατότητα, αυτή η δραστηριότητα θα μπορούσε να αντικατασταθεί με τη δραστηριότητα «Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking) – Δημιουργικές ερωτήσεις». Προβάλλεται απόσπασμα 6' της μικρού μήκους «Most» (Garabedian,

β., 2011) και προκαλείται συζήτηση στην ολομέλεια με βάση τις ερωτήσεις που έθεσαν οι μαθητές/μαθήτριες και εστιάζοντας στα κίνητρα του πρωταγωνιστή.

Προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
- α) Ψηφιακό Σχολείο / Διαδραστικά Βιβλία Μαθητή/Μαθήτριας:
 1. Β΄ Λυκείου ΔΕ 1: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B126/498/3243,13165/>
 2. Β΄ Λυκείου ΔΕ 28: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B126/498/3245,13192/>
 3. Γ΄ Λυκείου ΔΕ 1: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4005/>, σ. 14-16.
 3. Γ΄ Λυκείου ΔΕ 16: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C134/152/1091,4009/>, σ. 123.
- β) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:
 1. Κουίζ (αντιστοίχιση): Μεγάλα ερωτήματα που απασχολούν τον άνθρωπο, <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4498>
- Αποσπάσματα από τις ταινίες: «Η θάλασσα μέσα μου» και «Million Dollar Baby» (βλ. και βίντεο δημοσιευμένο στο διαδίκτυο: «Ευθανασία – Μα τι στον κόσμο;», όπου προβάλλονται αποσπάσματα και από τις δύο ταινίες με θέμα την ευθανασία).
- Garabedian, Bobby (2011), «Most – The Bridge». [Τσέχικη ταινία μικρού μήκους με θέμα τη θυσία ενός παιδιού για χάρη των επιβατών ενός τρένου. Απόσπασμα 6΄ δημοσιευμένο στο διαδίκτυο].
- Γιαννουλάτος, Αν. (2004). *Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού*. Αθήνα: Ακρίτας, σσ. 126-128 (αφρικανικά θρησκευάματα).
- Ζιάκας, Γρ. (2014). *Ταξίδι στις Θρησκείες και τους Πολιτισμούς της Ασίας*. Λονδίνο: Harptree Publishing, σ. 351-352, 468-470.
- Ζιάκα, Αγγ. (2007). Ευθανασία, Θρησκείες και πολιτισμοί. Στο Συλλογικό έργο: Ευθανασία. Σειρά: Δημοσιεύματα ιατρικού δικαίου και βιοηθικής 3. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σ. 19-43.
- Κωστάκης, Αλκ. Διαθρησκευτική θεώρηση των μεταμοσχεύσεων, στο http://www.transplantation.gr/article_patients.asp?patient_id=&medicine_id=6&category_id=19&article_id=254
- Φανάρας, Β. (2014). Μεταμοσχεύσεις: η θεολογική συζήτηση τα τελευταία τριάντα χρόνια. Στο *Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος "Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία" ΕΑΠ 4*. Πάτρα, και το βίντεο της ομιλίας διάρκειας 10 λεπτών: <http://www.pemptousia.gr/video/metamoschefsisis-i-theologiki-sizitisi/>.
- Χατζηνικολάου, Ν., Μητρ. Μεσογαίας και Λαυρεωτικής (2009). *Εκεί που δεν φαίνεται ο Θεός*. Αθήνα: Σταμούλης, σσ. 183-193.

[Σημείωση: Στην προτεινόμενη περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό τα βιβλία προσφέρονται και για επιλογή αποσπασμάτων].

Περαιτέρω ενδεικτική βιβλιογραφία για τον/την εκπαιδευτικό

1. Beauchamp, T. L. (2007). *Ευθανασία: Ηθικές, φιλοσοφικές, ιατρικές και νομικές διαστάσεις*. Επιμ. Μ. Πιτσιλίδης. Μτφρ. Β. Κάντζολα - Σαμπατάκου. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.
2. Βλάχος, Ι. (1997) *Το πρόσωπο στην ορθόδοξη παράδοση*. Λεβαδεία: Ιερά Μονή Γενεθλίου Θεοτόκου.
3. Γιαγκάζογλου, Στ. (2001). Η ευθανασία και το ανθρώπινο πρόσωπο. Στο *Ίνδικτος* 14 (2001). Αθήνα.
4. Γιανναράς, Χρ. (2001). *Το πρόσωπο και ο έρως*. Αθήνα: Δόμος.
5. Ζηζιούλας, Ι. Μητρ. Περγάμου (2002). Ευθανασία. Αποφάσεις κατά το τέλος της ζωής. Στο *Πανδοχείον*, τχ. 6 (Ιούνιος 2002), σ. 58 εξ.
6. Καραζαφείρης, Ν. (1985). *Η περί προσώπου διδασκαλία Μαξίμου του Ομολογητού*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
7. Μαντζαρίδης, Γ. (1991). *Χριστιανική ηθική*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σσ. 403-427.
8. Ματσούκας, Ν. (1980). *Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία κατά τον Μάξιμο Ομολογητή*. Αθήνα: Γρηγόρης, σσ. 279 εξ.
9. Φαλάτσι, Ορ. (2010). *Γράμμα σ' ένα παιδί που δεν γεννήθηκε ποτέ*. Αθήνα: Νεφέλη (για την άμβλωση).
10. Φανάρας, Β. (2000). *Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή, Ηθικοκοινωνική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: «Το Παλίμψηστον».

5.4 ΣΥΓΧΩΡΗΣΗ (4^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none">- προσδιορίζουν το περιεχόμενο της συγχώρησης στον Χριστιανισμό και τα αίτια που δυσχεραίνουν την έκφρασή της,- εξετάζουν τη νοηματοδότηση της συγχώρησης από τις θρησκείες.	<ul style="list-style-type: none">- Προσδιορισμός του θρησκευτικού περιεχομένου της συγχώρησης.- Ανάλυση των αιτίων που δυσχεραίνουν τη συγχώρηση.- Παρουσίαση των διαφορετικών θρησκευτικών αντιλήψεων για τη συγχώρηση.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **διερευνητική** μέθοδος σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Παρουσιάζοντας:

Απόψεις των νέων για τη συγχώρηση.

- «Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου (TPS)»: Οι μαθητές/μαθήτριες επιχειρούν να δώσουν τον ορισμό της λέξης συγχώρηση και απαντούν σε ερωτήσεις, όπως: πόσο σημαντική είναι η συγχώρεση σε μια σχέση (φιλική, επαγγελματική, οικογενειακή,

ερωτική) και γιατί; Πόσο συχνά εμφανίζονται οι λέξεις συγγνώμη, συγχώρηση, μετάνιωσα, στο λεξιλόγιο των σύγχρονων ανθρώπων;

- Εναλλακτικά:

«Θετικό-αρνητικό»: Διαβάζονται προτάσεις με θέμα τη συγχώρηση (π.χ. «Πρέπει να τους συγχωρούμε όλους», «Μπορούμε να συγχωρούμε τους άλλους», «Η συγχώρηση είναι το αντίθετο της εκδίκησης», «Η συγχώρηση δείχνει δύναμη ψυχής», «Όφθαλμόν αντί όφθαλμοῦ», «Η συγχώρηση είναι σημάδι αδυναμίας» κ.ο.κ.). Οι μαθητές/μαθήτριες πλησιάζουν στο θετικό ή στο αρνητικό και δικαιολογούν τη στάση τους.

Εφαρμόζοντας:

Το θρησκευτικό περιεχόμενο της συγχώρησης.

- «Ομαδοσυνεργασία – Διήγηση βιβλικού κειμένου από άλλη προοπτική»: Ο/Η εκπαιδευτικός διαβάζει στην ολομέλεια την παραβολή του σπλαχνικού πατέρα (Ασώτου υιού) (Λκ 15, 1-32). Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες αποδίδουν την ίδια ιστορία, όπως θα την αποτύπωνε ο σπλαχνικός πατέρας.

- Εναλλακτικά:

«Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking): Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι»: Προβάλλεται πίνακας με θέμα τη συγχώρηση (π.χ. ο Χριστός και η μοιχαλίδα). Ακολουθεί κριτική επεξεργασία με βάση το προτεινόμενο μοτίβο.

Διερευνώντας:

Το νομικό, το θρησκευτικό και το αγαπητικό πνεύμα της συγχώρησης. Η συγχώρηση στον Χριστιανισμό και στις θρησκείες.

- «Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking): Δημιουργικές ερωτήσεις» με θέμα την αντιμετώπιση ανθρώπου που έσφαλε. Προβάλλονται τρεις εικόνες ή φωτογραφίες αντίστοιχες με τα θέματα της φυλάκισης, της θανατικής ποινής και του Χριστού «έν φυλακῆ...» (Μτ 25, 36). Οι μαθητές/μαθήτριες έχουν στη διάθεσή τους κείμενα (π.χ. Ζουμπουλάκης, Γαλίτη – Κυρβασίλη & Enright, Στανιλοάε, Χάγουελ, Ζιάκας) για τη συγχώρηση από τον Χριστιανισμό και από μια άλλη θρησκεία (που θα επιλέξει προηγουμένως ο/η εκπαιδευτικός).

- Εναλλακτικά:

«Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο»: Δίνεται στους μαθητές/στις μαθήτριες η περικοπή για τον Χριστό και τη μοιχαλίδα (Ιω 8, 1-11), τα χωρία Λευιτ 20,10, Δευτ 22, 22 (για την ποινή της μοιχείας) και ένα κείμενο για την αντιμετώπιση της μοιχείας στο Ισλάμ. Ακολουθούν ερωτήσεις (π.χ. τι μ' ενοχλεί; τι μ' αρέσει; ποια πρόταση μ' αγγίζει;), τοποθετήσεις και ανταλλαγή απόψεων των μαθητών/μαθητριών.

Αναπλαισιώνοντας:

Αίτια που δυσχεραίνουν τη συγχώρηση και την έκφραση αγάπης στη ζωή των πιστών. Η αγάπη ως βάση για τη συγχώρηση.

- «Μελέτη περίπτωσης»: Δίνεται στους μαθητές/στις μαθήτριες κείμενο κάποιου κρατούμενου στη φυλακή (π.χ. επιστολή κρατούμενου προς τον π. Γερβάσιο Ραπτόπουλο). Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να περιγράψουν τα βιώματα, τις

σκέψεις και τα συναισθήματα του προσώπου αυτού, προσπαθώντας να ανακαλύψουν τα αίτια που δυσχεραίνουν τη συγχώρηση και να συνδέσουν την αγάπη με τη συγχώρηση.

- Εναλλακτικά:
«Ρόλος στον τοίχο»: Πρώτα δίνεται στους μαθητές/στις μαθήτριες ένα απόσπασμα λογοτεχνικού κειμένου (π.χ. Β. Ουγκό, *Η τελευταία ημέρα ενός κατάδικου* ή *Οι Άθλιοι* ή Φ. Ντοστογιέφσκι, *Έγκλημα και Τιμωρία*) και ακολουθεί η τεχνική «ρόλος στον τοίχο». Μέσα στο περίγραμμα οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα ενός καταδικασμένου σε θάνατο, ενώ έξω από το περίγραμμα γράφουν τις σκέψεις του ανθρώπου που υπέστη τη βλάβη απ' αυτόν ή των συγγενών του.

Αξιολογώντας:

Αξιολόγηση των θέσεων του Χριστιανισμού και των θρησκειών για τη συγχώρηση.

- «Σύνταξη επιστολής»: Ένας πιστός/Μια πιστή (της χριστιανικής ή άλλης θρησκείας) γράφει επιστολή σε κάποιον που τον αδίκησε ή σε κάποιον που αδίκησε.
- Εναλλακτικά:
«Θετικό-αρνητικό»: Οι μαθητές/μαθήτριες παίρνουν θέση και δικαιολογούν τη στάση τους σε προτάσεις, όπως: «Η θρησκευτική πίστη προάγει τη διάθεση συγχώρησης», «Η θρησκεία διδάσκει τη μετάνοια», «Η συγχώρηση είναι για τον πιστό μιας θρησκείας σημάδι αδυναμίας».

Προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
 - α) Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»:
 1. Συλλογή εικόνων: Ο Ιησούς σώζει τη μοιχαλίδα (δυτική τεχνοτροπία), <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7365>.
 2. Βίντεο: Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα "του ασώτου υιού", <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/898>.
 3. Συλλογή εικόνων: Παραβολή του ασώτου, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/1522>.
- Βιβλικά κείμενα: Λκ 15, 1-32, Ιω 8, 1-11.
- Ντοστογιέφσκι Φ., *Έγκλημα και τιμωρία*. Στο <http://www.ebooks4greeks.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B9%CE%BC%CF%89%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%B5%CF%86%CF%83%CE%BA%CE%B9>
- Ουγκό, Β. (2006). *Η τελευταία ημέρα ενός θανατοποινίτη*. Μτφρ. Α. Βερυκοκάκη. Αθήνα: Νάρκισσος.
- Ουγκό, Β. *Οι άθλιοι*. (Από διάφορες εκδόσεις). [Υπάρχει και η ομώνυμη κινηματογραφική ταινία για προβολή επιλεγμένων σκηνών].
- Για καλλιτεχνικά έργα προτείνονται:
 1. Η εικόνα του Χριστού στη φυλακή «έν φυλακῇ ἤμην» (http://www.diakonia-filakon.gr/files4users/files/Xart2012_02.jpg)

2. Πίνακες ζωγραφικής με θέμα τον Χριστό και τη μοιχαλίδα: Πολένοφ Βασίλι, Lucas Cranach B, Bruegel P. (πρεσβύτερος), Polidoroda Lanciano, Τιντορέτο, Valentinde Boulogne (στο διαδίκτυο).
- Για το έργο του π. Γερβάσιου Ραπτόπουλου:
<http://www.diakonia-filakon.gr/frontend/articles.php?cid=106>.
 - 1. Για επιστολές κρατουμένων προς τον π. Γερβάσιο Ραπτόπουλο:
<http://www.diakonia-filakon.gr/frontend/articles.php?cid=132>.
 - Ζουμπουλάκης, Σ. (Επιμ.) (2014). *Η συγχώρηση*. Αθήνα: Άρτος Ζωής.
 - Στανιλοάε, Δ. Η ανάγκη συγγνώμης και ανανεώσεως μέσα στην Εκκλησία,
http://www.imkby.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=584:staniloae&catid=109&Itemid=349
 - Γαλίτη – Κυρβασίλη Π., Enright R. (2015). *Αξιοποιώντας τον καλύτερό μου εαυτό: μια θετική στρατηγική αντιμετώπισης θυμού και βίας, μέσα από την πρακτική της συγχώρησης*. Αθήνα: Γρηγόρη
 - Forest, Jim. *Αγαπώντας τον εχθρό μου : Σκέψεις πάνω στην πιο δύσκολη εντολή / Jim Forest · μετάφραση Θάνος Β. Κιοσόγλου*. - Αθήνα : Πορφύρα Εκδόσεις, 2015. - 292σ.

5.5 ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ (5^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - αξιολογούν θέσεις και στάσεις στον Χριστιανισμό σε ζητήματα ετερότητας, - αναγνωρίζουν την ευθύνη του πιστού απέναντι στην περιθωριοποίηση και απόρριψη του άλλου στο περιβάλλον τους, - προτείνουν με θρησκευτικά κριτήρια τρόπους αποδοχής της ετερότητας. 	<ul style="list-style-type: none"> - Κριτική παρουσίαση των θέσεων και των στάσεων στον Χριστιανισμό σε ζητήματα ετερότητας. - Ανάλυση της ευθύνης του πιστού για την περιθωριοποίηση και απόρριψη του άλλου. - Διατύπωση επιχειρημάτων αποδοχής της ετερότητας με θρησκευτικά κριτήρια.

Προτεινόμενη Μέθοδος - Ενδεικτικές Δραστηριότητες

Επιλέγεται η **βιωματική** μέθοδος σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΣ.

Βιώνοντας:

Μορφές ετερότητας από τη σύγχρονη πραγματικότητα και στάσεις απέναντι σ' αυτήν.

- «Ιδεοθύελλα» με βάση την ερώτηση: «Ποιον θεωρείτε διαφορετικό;» Καταγράφονται στον πίνακα οι απαντήσεις των μαθητών/μαθητριών και ομαδοποιούνται.
- Εναλλακτικά:
«Τοποθέτηση απέναντι σε κείμενο»: Διαβάζεται στην ολομέλεια της τάξης ένα ποίημα για την ετερότητα (Οδ. Ελύτης, Δ. Χριστοδούλου ή Martin Niemöller). Ακολουθεί καταγραφή στον πίνακα των συναισθημάτων που προκάλεσε το ποίημα στους μαθητές/στις μαθήτριες.

Νοηματοδοτώντας:

Αίτια της περιθωριοποίησης λόγω θρησκευτικής ή άλλης ετερότητας. Στάσεις του Χριστιανισμού απέναντι στην ετερότητα.

- «Παραγωγή κάρτας γνώσεων»: Δίνονται σύντομες φράσεις από την Καινή Διαθήκη με θέμα την ετερότητα. Στη συνέχεια οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν τη λέξη «περιθωριοποίηση» σε χαρτί μεγάλου μεγέθους (A3) και καλούνται σε ομάδες να καταγράψουν τις μορφές και τα αίτια της ενώνοντάς τα με γραμμές που δείχνουν τη σύνδεσή τους. Η κάρτα ολοκληρώνεται με την αντιστοίχιση των βιβλικών φράσεων σε όσα έχουν γράψει.
- Εναλλακτικά:
«Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking)»: Προβάλλονται φωτογραφίες περιθωριοποιημένων ανθρώπων. Οι μαθητές/μαθήτριες τις επεξεργάζονται με το μοτίβο «Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι». Στη συνέχεια διαβάζεται με την τεχνική της «αφήγησης» το χωρίο Mt 25, 31-40. Ακολουθεί συζήτηση με θέμα: «Τι προτείνει ο Χριστός για τα πρόσωπα που είδατε στις προηγούμενες φωτογραφίες;».

Αναλύοντας:

Θρησκευτικά κριτήρια αποδοχής της ετερότητας.

- «Σύγκριση κειμένων»: Δίνονται στους μαθητές/στις μαθήτριες κείμενα από τον Χριστιανισμό και το Ισλάμ (ή τον Ινδουισμό) για την ετερότητα. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να εντοπίσουν ομοιότητες / διαφορές.

Κείμενα που προτείνονται:

1. Γαλ 3, 28
2. Ιω 13,34
3. Δευτ 10,19
4. Εβρ 13,1-3
5. Α Ιω 4, 20
6. Λκ 8, 26-39 [θεραπεία του (ειδωλολάτρη) δαιμονισμένου στα Γάδαρα] ή Λκ 17, 12-19 (θεραπεία των δέκα λεπρών).

7. Μτ 21, 31: «οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ».
 8. Βίος της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας.
 9. Εδάφια από το Κοράνιο: κεφ. 2, στίχοι 177 και 273, κεφ. 4, στ. 123, κεφ. 10, στ. 26-27..
 10. Ηθική διδασκαλία του Βουδισμού.
- Εναλλακτικά:
«Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο»: Δίνονται στους μαθητές/στις μαθήτριες κείμενα με θέμα τις στάσεις του Χριστιανισμού και μιας άλλης θρησκείας (που θα επιλέξει από πριν ο/η εκπαιδευτικός) για την ετερότητα. Οι μαθητές/μαθήτριες τοποθετούνται απέναντι στο κείμενο και ακολουθεί συζήτηση.

Εφαρμόζοντας:

Ευθύνη του πιστού/της πιστής για τα κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την ετερότητα.

- «Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking): Συνδέοντας, επεκτείνοντας, προκαλώντας». Προβάλλεται ο πίνακας «Κραυγή» του Νορβηγού ζωγράφου Έντβαρντ Μουνχ. Οι μαθητές/μαθήτριες επιχειρούν να συνδέσουν τον πίνακα με όσα έμαθαν, να τα επεκτείνουν και να απαντήσουν στο ερώτημα: «Ποιος ευθύνεται για την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν από την ετερότητα;».
- Εναλλακτικά:
«Θέατρο Φόρουμ» και «παγωμένη εικόνα»: Μια ομάδα μαθητών/μαθητριών με «παγωμένη εικόνα» αποδίδει κάποιο πρόβλημα (σενάριο) που προκύπτει από την ετερότητα. Οι υπόλοιποι μαθητές/υπόλοιπες μαθήτριες παρεμβαίνουν, για να προτείνουν λύσεις.

Προτεινόμενο Εκπαιδευτικό Υλικό

- Εκπαιδευτικό υλικό ΥΠ.Π.Ε.Θ.:
Ψηφιακό Σχολείο / Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων «Φωτόδεντρο»: <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/6515> («Η θρησκεία το άλλου»).
- Βιβλικά κείμενα: Λκ 8, 26-39 (θεραπεία του δαιμονισμένου στα Γάδαρα), Μτ 21, 31.
- Κοράνιο: κεφ. 2, στίχοι 177 και 273, κεφ. 4, στ. 123, κεφ. 10, στ. 26-27..
- Ποιήματα:
 1. Ελύτης Οδ. (1959). *Άξιον εστί*. Αθήνα: Ίκαρος. (απόσπασμα)

2. Martin Niemöller, *Πρώτα ήρθαν :*
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B1_%CE%AE%CF%81%CE%B8%CE%B1%CE%BD...
 3. Σιδηρά, Αγγ. (2007). *Αμείλικτα γαλάζιο*. Αθήνα: Καστανιώτης.
 4. Χριστοδούλου, Δ. (1981), «Για ένα παιδί που κοιμάται». Στην ποιητική συλλογή *Το κυπαρίσσι των εργατικών*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μουνχ, Έντβ. (1893). *Κραυγή*. (Πίνακας). Στο: <http://www.edvardmunch.org/the-scream.jsp>
 - Το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας της Ελλάδος:
<http://www.ecclesia.gr/greek/koinonia/koinonia.asp>
 - Βίος της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας (<http://www.synaxaristis.gr>).
 - Κείμενα θεολόγων, χριστιανών, μουσουλμάνων και βουδιστών, με θέμα την ετερότητα. Ενδεικτικά:
 1. Βαλλιανάτος, Άγγ. (Επιμ., μετάφρ.) (2007). *Θρησκευτική ετερότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση: Ένα βοήθημα για τα σχολεία*, Συμβούλιο της Ευρώπης. http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=2&ep=36)
 2. Βαρριάς, Α. (2010). Η Ποιμαντική του 'Περιθωρίου'. Στο *Θεολογία* (ΠΑ', 2010), 2, σσ. 209-238.
 3. Γιαγκάζογλου, Στ. *Πρόσωπο και ετερότητα. Δοκίμιο για μια θεολογία της ετερότητας*. Στο <http://www.pi-schools.gr/lessons/religious/analekta/80.pdf>.
 4. Γιαννουλάτος, Αν. (2004). *Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού*. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 202, 205.
 5. Ιωάννου, Παύλος, Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης (2013). Το μεταναστευτικό πρόβλημα. Στο <http://blogs.auth.gr/moschosg/2013/01/24/%CF%84%CE%BF-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1-h-%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7/>
 6. Κουκουνάρας-Λιάγκης, Μ. (2009). *Ο Θεός, ο δικός μου, ο δικός σου. Πολιτισμός, Εκπαίδευση, Ετερότητα*, Αθήνα: Γρηγόρης.
 7. Κωνσταντίνου, Μ. Η εξάλειψη των κοινωνικών διακρίσεων (Λκ 7, 12-19), στο https://www.academia.edu/20312979/%CE%97_%CE%B5%CE%BE%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%88%CE%B7_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD
 8. Mitropoulou V., Rantzou M., Anagnostopoulou M. (proceeding in press), Intercultural Education in the Curricula of the Greek School (Elementary – High School). In 16th International Conference of Balkan Society for Pedagogy and

Education with title "The Image of the "other"/the neighbour in the Educational Systems of the Balkan Countries (1998-2013), Thessaloniki, 26-29/09/2014.

- Υλικό από την αντιρατσιστική εκπαίδευση (ενδεικτικά: Συμβουλευτικός Σταθμός Νέων Δ.Ε. Ηρακλείου: κατηγορία άρθρων «ρατσισμός»).
- Υλικό για το Θέατρο Φόρουμ:
 1. http://dide-anatol.att.sch.gr/perival/FAKELLOS_MIKRES-SKINES/indexMIKRES-SKINES.htm.
 2. http://dide-anatol.att.sch.gr/perival/FAKELLOS_DIAFYGES/theatro%20forum21.5_low.pdf.
 3. Κουκουνάρας Λιάγκης, Μ. (2011). Εκπαιδευτικοί εν δράσει. Αθήνα: Γρηγόρης, σσ. 98-108